

Donanımlı Dalış Turizminin Yerel Halkın Yaşam Kalitesi Üzerine Etkileri: Kaş Halkının Algıları Üzerine Bir Araştırma* (The Impact of Equipped Diving Tourism on the Life Quality of the Local Population: A Study on the Perceptions of the People of Kaş)

Ali KOÇAK¹

¹Öğr. Gör. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Finike Meslek Yüksekokulu, Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü, Turizm ve Otel İşletmeciliği Programı
E-Posta: alikocak@akdeniz.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7073-9420

Anahtar Kelimeler

Donanımlı Dalış Turizmi,
Yaşam Kalitesi,
Yerel Halk,
Destinasyona Bağlılık,
Turizmin Etkileri

Jel Sınıflama Kodu

L83

Makale Türü

Araştırma Makalesi

Öz

Bu araştırmanın amacı, Antalya/Kaş destinasyonunda gelişen donanımlı dalış turizminin yerel halkın yaşam kalitesi üzerindeki etkilerini incelemektir. Çalışma, turizm dinamikleri ve yaşam kalitesi bileşenlerine ilişkin kuramsal çerçevenin ardından Kaş ilçesinde gerçekleştirilen nicel bir saha araştırmasına dayanmaktadır. Veriler, yüz yüze uygulanan anket yöntemiyle toplanmış ve toplam 438 geçerli anket SPSS 23 programı ile analiz edilmiştir. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda yerel halkın yaşam kalitesinin üç bileşenden oluştuğu belirlenmiştir: “katlanılan maliyetler ve sosyal haklar”, “sosyal ilişkiler” ve “boş zaman ile kültürel etkinlikler”. Çoklu regresyon analizleri, yerel halkın destinasyona bağlılık düzeyleri ile donanımlı dalış turizminin gelişimine yönelik algılarının yaşam kalitesinin tüm boyutları üzerinde anlamlı etkiler yarattığını göstermiştir. Bulgular, dalış turizminin ekonomik katkılar, sosyal etkileşimler ve kültürel canlılık yoluyla yerel yaşam kalitesini olumlu yönde desteklediğini ortaya koymaktadır. Çalışma, alternatif turizm faaliyetlerinin sürdürülebilir kalkınma ve yerel refah açısından önemine işaret etmekte ve bölgesel turizm politikalarına yönelik öneriler sunmaktadır.

Keywords

Scuba Diving Tourism,
Quality of Life,
Local Residents,
Destination Attachment,
Tourism Impacts

Jel Classification Code(s)

L83

Article Type

Research Article

Abstract

This study examines the influence of scuba diving tourism on the quality of life of local residents in the Kaş district of Antalya. Following a conceptual framework on tourism dynamics and quality-of-life components, the research employs a quantitative design based on a field survey conducted with local residents. Data were collected through face-to-face questionnaires, yielding 438 valid responses, and were analyzed using SPSS 23. Exploratory factor analysis revealed three core dimensions of residents' quality of life: “incurred costs and social rights,” “social relationships,” and “leisure and cultural activities.” Multiple regression analyses demonstrated that residents' level of attachment to the destination and their perceptions of scuba diving tourism development significantly affect all dimensions of quality of life. The findings indicate that scuba diving tourism contributes positively to local well-being by enhancing economic gains, strengthening social interactions, and increasing cultural vitality within the community. The study underscores the role of alternative tourism activities in promoting sustainable development and local welfare and offers policy implications for regional tourism planning and community-based tourism strategies.

Koçak, A. (2025). Donanımlı dalış turizminin yerel halkın yaşam kalitesi üzerine etkileri: Kaş halkının algıları üzerine bir araştırma. *International Journal of Contemporary Tourism Research*, 9(2), 256-269. <http://doi.org/10.30625/ijctr.1827516>

Makale Gönderim Tarihi: 20/11/2025

Makale Kabul Tarihi: 18/12/2025

GİRİŞ

Turizm, yapısal olarak insan odaklı ve çok boyutlu bir yapıya sahip olduğundan, farklı araştırmacılar tarafından ekonomik, toplumsal ve psikolojik temelleri dikkate alınarak çeşitli biçimlerde tanımlanmaktadır (Öztaş, 2002). Turizmin gelişimini belirleyen temel unsurlar harcanabilir gelir, boş zaman, seyahat motivasyonu ve seyahati kolaylaştırıcı siyasi düzenlemelerdir (Yu, 2008). Lindsay'nin (2010) ortaya koyduğu bu unsurlar, turizmin sürdürülebilir biçimde büyümesinin ancak ekonomik, sosyal ve politik koşulların bir arada uygunluk göstermesiyle mümkün olabileceğini vurgulamaktadır. Ayrıca bireylerin seyahate yönelik fizyolojik ve psikolojik istekleri ile ülkeler arası geçişi kolaylaştıran düzenlemeler de turizmin gelişmesinde kritik rol oynamaktadır (Aziz & Ariffin, 2009). Hizmet sektörü içinde yer alan turizm; soyutluk, eşzamanlı üretim ve tüketim, stoklanamama ve standartlaştırılamama gibi özellikler taşımaktadır (Kozak vd., 2006). Bu özellikler, turistik ürünün niteliğini değiştirmekte ve sektörün dışsal faktörlerden yüksek derecede etkilenebilir olmasına neden olmaktadır (Tüzünkan, 2016). Turizm dinamiklerinin bu kırılgan yapısı, hizmet kalitesi, müşteri memnuniyeti ve destinasyon yönetimi gibi bileşenleri daha kritik hale getirmektedir.

Dünya genelinde turizm sektörü, ekonomik büyüme, istihdam yaratma ve bölgesel kalkınma açısından stratejik bir konuma sahiptir. UNWTO verilerine göre uluslararası turist sayıları 1950'de 25 milyon iken 2016 yılında 1,235 milyar kişiye ulaşmıştır. Turizm gelirleri ise aynı dönemde 2 milyar dolardan 1,220 trilyon dolara yükselerek sektörün küresel ekonomi içerisindeki ağırlığını artırmıştır (UNWTO, 2017). Benzer şekilde WTTC (2017) turizmin küresel GSYİH'nın yaklaşık %10'unu oluşturduğunu ve dünya genelinde her 11 işten birini desteklediğini belirtmektedir. Türkiye açısından turizm hem ekonomik kalkınma hem de bölgesel gelişme bağlamında kritik bir sektördür. 1982'de yürürlüğe giren 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu sonrasında turizm yatırımlarında belirgin bir artış yaşanmış; bu durum Türkiye'de turizm çeşitliliğinin genişlemesine ve ülkenin yalnızca deniz-kum-güneş odaklı bir destinasyon olmaktan çıkarak daha farklı turizm türlerini barındıran bir yapıya dönüşmesine katkı sağlamıştır (Somuncu, 2006). Doğal, kültürel ve tarihsel zenginlikleriyle Türkiye, alternatif turizm çeşitlerinin geliştirilmesi için önemli bir potansiyele sahiptir (Çeken, 2008). Bu potansiyel dahilinde su altı dalış turizmi, özellikle donanımlı dalış faaliyetleri, Türkiye'nin üç tarafını çevreleyen denizlerin sunduğu doğal ve kültürel miras unsurları nedeniyle giderek önem kazanan bir alternatif turizm türü haline gelmiştir (Öncülökür & Genç, 2024).

Antalya/Kaş bölgesi, sahip olduğu sualtı biyoçeşitliliği, batık alanları ve dalış merkezleri ile Türkiye'nin önde gelen destinasyonlarından biridir. Turizmin sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel etkileri dikkate alındığında, donanımlı dalış turizminin yerel halkla kurduğu etkileşimin, bölge halkının yaşam kalitesi üzerinde belirleyici bir rol oynadığı görülmektedir (Gürbüz, 2002; Tayfun & Kılıçlar, 2004). Bu bağlamda çalışma, Kaş destinasyonunda donanımlı dalış turizminin yerel halkın yaşam kalitesi üzerindeki etkilerini analiz etmekte ve turizmin sürdürülebilir şekilde gelişebilmesi için halkın algı ve tutumlarının kritik rolüne dikkat çekmektedir. Araştırma, turizmin yerelde oluşturduğu sosyal ve ekonomik dönüşümleri anlamaya katkı sağlayarak hem literatüre hem de destinasyon yönetiminde uygulanabilir politikalara katkı sunmayı hedeflemektedir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Donanımlı Dalış Turizmi ve Alternatif Turizm Bağlamı

Turizm literatüründe alternatif turizmin yükselişi, kitle turizminin çevresel ve sosyo-kültürel baskılarına yönelik bir tepki olarak değerlendirilmekte ve sürdürülebilir kalkınmanın önemli bir bileşeni olarak görülmektedir. Alternatif turizmin ilk örnekleri 1990'lı yıllarda yumuşak turizm, yeşil turizm ve sürdürülebilir turizm gibi kavramlarla ortaya çıkmış; bu yaklaşım çevresel duyarlılığı ve yerel topluluklarla uyumlu turistik tüketim biçimlerini incelemiştir (Lertcharoenchoke, 1999: 45; Hacıoğlu & Avcıkurt, 2008: 8; Zengin & Sancar, 2014: 144). Alternatif turizm türleri, yalnızca turistik ürünün çeşitlendirilmesi değil, aynı zamanda turizmin sosyo-ekolojik etkilerini azaltan bir yeniden yapılandırma sürecini de ifade etmektedir (Jenner ve Smith, 1992; Holden, 1992). Bu çerçevede donanımlı dalış turizmi, özel ilgi turizmi kapsamında değerlendirilen ve doğal çevre ile doğrudan temas içeren bir faaliyet olarak öne çıkmaktadır. SCUBA tekniğinin 1943 yılında geliştirilmesiyle birlikte dalış turizmi hızla yaygınlaşmış, rekreasyonel, teknik ve arkeolojik dalışlar gibi alt türlere ayrılarak hem bireysel deneyimi hem de destinasyon çekiciliğini zenginleştiren bir alan hâline gelmiştir (Erkurt & Paker, 2014: 134; Öznur, 2016). Donanımlı dalış, sualtı ekosistemlerinin, batıkların, jeolojik oluşumların ve biyolojik çeşitliliğin gözlemlenebilmesini sağlayarak destinasyonların turistik cazibesini artırmakta; sürdürülebilir kaynak yönetimi ve çevresel farkındalık açısından da kritik bir rol üstlenmektedir (Cripps & Harris, 2009).

Türkiye'nin üç tarafının denizlerle çevrili olması dalış turizmi açısından önemli bir avantaj yaratmakta; Kaş, Kalkan, Fethiye, Bodrum, Marmaris, Ayvalık, Gökçeada ve Saros gibi destinasyonlar ulusal ve uluslararası dalış toplulukları tarafından tercih edilmektedir (Öznur, 2016). Bu bölgelerde dalış turizminin yalnızca ekonomik bir faaliyet değil, aynı zamanda çevresel koruma, kültürel mirasın görünür kılınması ve yerel toplulukların yaşam kalitesinin desteklenmesi açısından çok boyutlu etkiler yarattığı ifade edilmektedir (Türker vd., 2016; Türker &

Türker, 2014; Deniz, 2024). Dalış turizminin turizm sezonunu uzatma, yeni istihdam yaratma ve destinasyon markası oluşturma gibi katkıları birçok araştırma tarafından vurgulanmaktadır (WTTC, 2017; TÜRSAB, 2017). Bununla birlikte, donanımlı dalış faaliyetlerinin sürdürülebilirliği; çevresel duyarlılık, yerel halkın tutumları ve bölgedeki turizm gelişiminin sosyal etkileriyle yakından ilişkilidir. Bu nedenle donanımlı dalış turizmi, destinasyon yönetimi bağlamında hem ekonomik hem de sosyo-kültürel politikalar açısından stratejik bir bileşen olarak görülmektedir.

2.2. Yerel Halkın Turizme Yönelik Tutumları ve Turizm-Yaşam Kalitesi İlişkisi

Turizmin yerel halk üzerindeki etkileri, turizm araştırmalarında uzun süredir temel bir inceleme alanını oluşturmaktadır. Yerel halkın turizme yönelik algı ve tutumları, özellikle Sosyal Değişim Teorisi'nin (Social Exchange Theory) ortaya koyduğu karşılıklılık, fayda-maliyet dengesi ve algılanan adalet çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bu teoriye göre bireyler, bir etkileşimde elde ettikleri faydaları maliyetleriyle karşılaştırarak turizmi destekleme ya da karşı çıkma eğilimi geliştirmektedir (Brunt & Courtney, 1999). Dolayısıyla bir destinasyonda turizmin ekonomik getirileri, sosyal etkileşim fırsatları ve kültürel canlılık yaratması, yerel halkın turizm gelişimine olumlu yaklaşmasını desteklemektedir (Cengiz & Kırkbir, 2007; Türker vd., 2016). Turizmin toplumsal etkileri yalnızca ekonomik kazançlarla sınırlı olmayıp, yaşam kalitesinin çok boyutlu yapısı üzerinde belirgin sonuçlar doğurmaktadır. Yaşam kalitesi göstergeleri; ekonomik refah, sosyal ilişkiler, çevresel yaşam koşulları, kültürel katılım, güvenlik algısı ve rekreasyon imkânları gibi bir dizi bileşen içermektedir (Boylu & Paçacıoğlu, 2016). Turizm faaliyetlerinin artması, yerel halkın iş bulma olanaklarını genişletmekte (Çımat & Bahar, 2003), sosyal etkileşimi güçlendirmekte (Çalışkan & Tütüncü, 2008) ve kültürel etkinliklere katılımı destekleyerek bireylerin gündelik yaşam doyumunu yükseltmektedir (Coşar, 2014). Bununla birlikte turizm yoğunluğunun artması; kalabalıklaşma, fiyat artışları, çevresel baskı ve yaşam alanlarının dönüşümü gibi olumsuz etkiler de yaratabilmektedir (Çeken, 2008), bu nedenle yerel halkın turizme yönelik tutumları çok boyutlu bir değerlendirme gerektirmektedir.

Donanımlı dalış turizmi bağlamında bu ilişkiler daha belirgin hâle gelmektedir. Sualtı ekosistemlerinin korunması, doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi ve çevresel hassasiyetin artırılması gibi olumlu etkilerin yerel halk tarafından fark edilmesi, turizme yönelik olumlu tutumları güçlendirmektedir (Cripps & Harris, 2009). Kaş gibi güçlü dalış potansiyeline sahip destinasyonlarda dalış turizmi; yeni istihdam alanları yaratmakta, küçük ölçekli işletmelerin gelişimine katkı sağlamakta ve turizm sezonunu uzatarak yerel ekonomik döngüyü desteklemektedir (Turner, 2017; TÜRSAB, 2017). Bunun yanında dalış turizminin oluşturduğu kültürel etkileşim, toplumsal hoşgörünün ve bölgesel kimliğin güçlenmesine katkıda bulunmaktadır (Türker & Türker, 2014). Yaşam kalitesinin turizm ile ilişkili olarak değişim göstermesi, yerel halkın turizm gelişimine yönelik bakış açısını doğrudan etkilemektedir. Olumlu yaşam kalitesi artışı, turizm gelişimini destekleyen bir tutumla sonuçlanırken; ekonomik ya da çevresel maliyetlerin öne çıkması, turizme yönelik direnci artırabilmektedir (Cengiz & Kırkbir, 2007). Bu nedenle donanımlı dalış turizmi gibi çevresel hassasiyet gerektiren faaliyetlerde yerel halkın algıları, destinasyonun sürdürülebilir yönetimi açısından kritik öneme sahiptir.

Bu araştırma kapsamında Kaş destinasyonunda yaşam kalitesi, ekonomik-sosyal göstergeler ve kültürel katılım açısından üç temel boyutta ele alınmış; yerel halkın turizme yönelik tutumları ile çevresel, kültürel ve ekonomik etkiler arasındaki ilişkiler bu teorik çerçeve doğrultusunda analiz edilmiştir. Böylece donanımlı dalış turizminin yerel halkın yaşam kalitesi üzerindeki rolü bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilmiştir.

2.3. Destinasyona Bağlılık ve Turizm Gelişimine Yönelik Algılar

Destinasyona bağlılık, yerel halkın yaşadıkları bölgeye yönelik duygusal ve fonksiyonel bağlılığını ifade eden çok boyutlu bir kavramdır ve turizm araştırmalarında topluluk temelli sürdürülebilirlik tartışmalarının merkezinde yer almaktadır. Yerel halkın destinasyona yönelik aidiyet, kimlik, gurur ve psikolojik bağlılık göstergeleri; turizmin gelişim sürecine yönelik tutumlarını biçimlendiren önemli unsurlardır (Cengiz & Kırkbir, 2007). Bu doğrultuda destinasyona yönelik bağlılık düzeyinin yükselmesi, yerel halkın turizm faaliyetlerine daha güçlü bir şekilde sahip çıkması ve bölgede gerçekleştirilen turizm yatırımlarına destek verme eğiliminin artmasıyla yakından bağlantılıdır. Turizm gelişimine ilişkin algılar ise, halkın turizmin ekonomik, toplumsal ve çevresel sonuçlarını nasıl değerlendirdiğini ortaya koyan bir çerçeve sunmaktadır. Turizmin ekonomik katkılarının güçlü algılanması —örneğin istihdam artışı, gelir düzeyinin yükselmesi ve küçük işletmelerin desteklenmesi— yerel halkın turizmi olumlu değerlendirmesine yol açmaktadır (Çımat & Bahar, 2003). Buna karşın yoğun turizm hareketliliğinin neden olabileceği yüksek yaşam maliyetleri, altyapı baskıları ve çevresel bozulma gibi olumsuzluklar, turizme yönelik destek düzeyini azaltabilmektedir (Çeken, 2008). Dolayısıyla turizm gelişimine yönelik algılar, yaşam kalitesi göstergeleri ile yerel halkın turizme yaklaşımlarını belirleyen kritik bir aracı değişken niteliği taşımaktadır. Donanımlı dalış turizmi özelinde destinasyona bağlılık ve turizm algıları arasındaki ilişki daha da belirginleşmektedir. Sualtı ekosistemlerinin sunduğu doğal güzellikler, bölgesel kimliğin önemli bir parçası olarak görülmekte; Kaş, Kalkan, Bodrum ve Ayvalık gibi destinasyonlarda dalış turizmi, yerel halkın bölgeye duyduğu aidiyetin güçlenmesine katkıda bulunmaktadır.

(Öznur, 2016) . Doğal çekicilikler ve kültürel miras unsurları aynı zamanda destinasyonun turistik marka değerini artırarak yerel gururu pekiştirmektedir (Türker & Türker, 2014).

Dalış turizminin sürdürülebilir gelişimi, yerel halkın bu faaliyetleri çevresel sorumluluk ve ekonomik fırsatlarla ilişkilendirmesi durumunda daha yüksek bir kabul görmektedir. Nitekim WTTC (2017) raporlarında turizmin yerel ölçekli ekonomik dolaşıma katkısı, istihdam yaratma gücü ve sezon dışı hareketliliği artırma potansiyeli vurgulanmaktadır (Turner, 2017). TÜRSAB (2017) raporları da alternatif turizm türlerinin bölgesel kalkınmada stratejik değer taşıdığını belirtmektedir. Bu bağlamda destinasyona bağlılık, turizm gelişimiyle ilgili olumlu algıların hem belirleyicisi hem de sonucu olarak ele alınmaktadır. Yerel halkın yaşadıkları bölgeye duydukları aidiyet duygusu, turizmin yaşam kalitesi üzerindeki etkilerini nasıl değerlendirdiklerini de etkilemektedir. Daha güçlü aidiyet ve kimlik hissi, turizmin sosyo-kültürel zenginlik yaratan yönlerinin daha olumlu algılanmasına yol açarken; çevresel tehditlere yönelik duyarlılığı da artırmakta ve sürdürülebilir turizm politikalarının önemini pekiştirmektedir (Akgöz & Temizel, 2024; Brunt & Courtney, 1999; Türker vd., 2016; Kızıldağ & Yıldız, 2024). Bu çerçevede, araştırmada destinasyona bağlılık ile turizm gelişimine yönelik algılar arasındaki ilişki, yaşam kalitesinin üç boyutu (ekonomik-sosyal haklar, sosyal ilişkiler, kültürel ve rekreasyonel yaşam) üzerinden değerlendirilmiş; dalış turizminin bu ilişkilerde nasıl bir rol oynadığı kapsamlı biçimde analiz edilmiştir. Bu bütüncül yaklaşım, donanımlı dalış turizminin yalnızca ekonomik bir faaliyet değil, yerel halkın yaşam deneyimini şekillendiren çok yönlü bir toplumsal süreç olduğunu göstermektedir.

3. YÖNTEM

Bu araştırma, donanımlı dalış turizminin Kaş ilçesinde yaşayan yerel halkın yaşam kalitesi, turizm gelişimine yönelik algıları ve destinasyona bağlılık düzeyleri üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla nicel araştırma deseni ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın ilk aşamasında literatür taraması yapılarak kavramsal çerçeve oluşturulmuş, ikinci aşamada ise Kaş ilçesinde ikamet eden bireylerden anket yöntemiyle nicel veri toplanmıştır. Araştırmanın evrenini 2018 yılında Kaş'ta yaşayan 18 yaş üzeri bireyler oluşturmakta olup veri toplama süreci yüz yüze anket tekniğiyle yürütülmüştür. Örneklem büyüklüğü, istatistiksel analizlere olanak sağlayacak düzeydedir.

Veri toplama aracı olarak kullanılan anket formu, Altıntaş'ın (2010) "Turizm Gelişiminin Yerel Halkın Yaşam Kalitesi Üzerine Etkileri: Alanya Bölge Modeli" başlıklı doktora tezinden gerekli izinler alınarak uyarlanmıştır. Anket, demografik sorular ile birlikte yaşam kalitesi algıları, yaşam kalitesi memnuniyeti, Kaş ilçesine bağlılık ve donanımlı dalış turizminin gelişimine yönelik algıları ölçen toplam 65 ifadeden oluşmaktadır. Demografik bölümde nominal ölçekte 11 soru; ölçek bölümünde ise aralıklı ölçekte dört farklı form yer almaktadır. Ölçeklerin Kaş ve dalış turizmi bağlamına uyarlanması amacıyla ilgili ifadeler yeniden düzenlenmiştir.

Toplanan veriler SPSS programı ile analiz edilmiştir. Öncelikle açıklayıcı faktör analizi uygulanarak ölçeklerin faktör yapısı test edilmiş, KMO ve Bartlett değerleri doğrultusunda verilerin faktörleşmeye uygun olduğu belirlenmiştir. Yaşam kalitesi ölçeğinde başlangıçta yer alan maddelerden yalnızca yapı geçerliliğini sağlayan ifadeler analizlerde kullanılmıştır. Aynı süreç destinasyona bağlılık ve dalış turizmine yönelik algı ölçeklerine de uygulanmıştır. Faktör analizi Varimax döndürme yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Ardından betimsel istatistikler, bağımsız örneklem t-testleri, ANOVA ve ilişkisel analizler yapılmıştır. Hipotezlerin testinde anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir.

Araştırma modeli, yaşam kalitesi algıları ve Kaş ilçesine bağlılık düzeylerinin donanımlı dalış turizminin gelişimine yönelik algıları nasıl etkilediğini incelemektedir. Buna göre yaşam kalitesi algıları ve destinasyona bağlılık bağımsız; dalış turizmi gelişimine yönelik değerlendirmeler bağımlı değişken olarak ele alınmıştır. Cinsiyet, yaş, meslek ve ilçede yaşama süresi ise araştırmada kontrol değişkeni olarak değerlendirilmiştir.

Bu kapsamda ilk hipotez yaşam kalitesi algıları ile donanımlı dalış turizminin gelişimine yönelik algılar arasında anlamlı bir ilişki bulunduğunu öne sürmektedir. İkinci hipotez Kaş ilçesine yönelik bağlılık düzeylerinin dalış turizmine ilişkin değerlendirmeleri anlamlı biçimde etkilediğini varsaymaktadır. Üçüncü hipotez yaşam kalitesi algıları ile destinasyona bağlılık arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca demografik değişkenlere yönelik oluşturulan diğer hipotezlerde, yaşam kalitesi, bağlılık ve turizm algılarının cinsiyete, yaşa, mesleğe ve Kaş'ta yaşama süresine göre farklılık gösterip göstermediği test edilmiştir.

Gerçekleştirilen literatür taraması sonucunda değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek üzere aşağıdaki sekiz hipotez oluşturulmuştur:

Yerel halkın yaşam kalitesi algılarının destinasyona yönelik bağlılıklarını etkilediği literatürde geniş biçimde kabul görmektedir. Boylu ve Paçacıoğlu'nun (2016), yaşam kalitesi göstergelerinin bireylerin sosyal ve mekânsal aidiyet duygusunu güçlendirdiğine ilişkin bulguları, yaşam kalitesi-bağlılık ilişkisini desteklemektedir. Benzer şekilde Cengiz ve Kırkbir (2007), yerel halkın turizm etkilerini olumlu algıladıkça destinasyona yönelik destek ve bağlılık düzeylerinin arttığını ortaya koymuştur. Coşar'ın (2014) yavaş şehir bağlamında gerçekleştirdiği araştırma da algılanan yaşam kalitesinin toplumsal aidiyeti ve mekânsal bağı güçlendirdiğini göstermektedir. Bu çalışmalar birlikte

değerlendirildiğinde, yaşam kalitesi arttıkça destinasyona yönelik duygusal ve işlevsel bağlılığın güçlendiği literatürce teyit edilmektedir.

H1: Katılımcıların yaşam kalitesi düzeyleri ile Kaş ilçesine bağlılık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Turizmin yaşam kalitesi üzerindeki etkileri, yerel halkın turizm gelişimine ilişkin algılarını doğrudan şekillendirmektedir. Çalışkan ve Tütüncü'nün (2008) Kuşadası üzerine yaptığı araştırmada, turizmin yarattığı sosyal etkileşim ve ekonomik katkıların yerel halkın turizm gelişimini desteklemesini etkilediği belirtilmiştir. Çımat ve Bahar'ın (2003) Türkiye turizm ekonomisi üzerine yaptığı çalışma, ekonomik refah artışının turizm gelişimine yönelik olumlu algıları güçlendirdiğini göstermektedir. Coşar (2014) ise yaşam kalitesi boyutları içinde kültürel ve sosyal zenginliğin, turizm faaliyetlerine duyulan desteği artırdığını ifade etmektedir. Bu literatür, dalış turizmi gibi çevre odaklı turizm türlerinde yaşam kalitesi algılarının gelişim sürecini belirleyen temel bir faktör olduğunu göstermektedir.

H2: Katılımcıların yaşam kalitesi düzeyleri ile donanımlı dalış turizminin gelişimine yönelik bakış açıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Destinasyona bağlılık, yerel halkın turizme yönelik tutum ve algılarının önemli bir belirleyicisidir. Cripps ve Harris'in (2009) deniz koruma alanları üzerine gerçekleştirdiği çalışma, doğal kaynaklara duyulan aidiyet ve bağlılığın turizm gelişimine yönelik olumlu değerlendirmeleri artırdığını göstermektedir. Türker ve Türker (2014), destinasyona yönelik duygusal bağın ve yerel kimlik algısının, turizm gelişimine yönelik olumlu katkıyı güçlendirdiğini ortaya koymuştur. Öznur (2016) ise dalış destinasyonlarında yerel halkın bölgeye duyduğu aidiyetin turizmi destekleme davranışıyla birlikte arttığını vurgulamaktadır. Bu bulgular, destinasyona bağlılığın dalış turizmi gelişimine olumlu bakış açısı için kritik bir unsur olduğunu desteklemektedir.

H3: Katılımcıların Kaş ilçesine bağlılık düzeyleri ile donanımlı dalış turizminin gelişimine yönelik bakış açıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Turizm literatürü, turizmin gelişimine yönelik algılar ile destinasyona bağlılığın yaşam kalitesi üzerinde belirleyici olduğunu göstermektedir. Puczko ve Smith'in (2011), turizm özgülünde yaşam kalitesi indeksine ilişkin çalışmaları, turizmin gelişimi algısının yaşam kalitesi bileşenlerinden boş zaman, kültürel katılım ve sosyal etkileşim üzerinde güçlü etkiler yarattığını ortaya koymaktadır. MacLellan-Wright vd. (2007) ise topluluk kapasitesi ve sosyal ilişkilerin yaşam kalitesinin temel belirleyicileri olduğunu vurgulamaktadır. Gürbüz ve Uçar'ın (2014) yerel halk çalışması, turizm kaynaklı ekonomik ve sosyal faydaların yaşam kalitesini artırdığını göstermektedir. Bu literatür, destinasyona bağlılık ve turizm gelişimi algılarının yaşam kalitesi üzerinde anlamlı etkiler oluşturduğunu desteklemektedir.

H4: Katılımcıların Kaş ilçesine bağlılık düzeyleri ve donanımlı dalış turizminin gelişimine yönelik bakış açıları yaşam kalitesi düzeylerini etkilemektedir.

Turizm algıları ve yaşam kalitesi değerlendirmeleri demografik özelliklere göre farklılaşabilmektedir. Brunt ve Courtney (1999), turizm etkilerinin algılanmasının toplum kesimleri arasında değiştiğini ve cinsiyetin sosyal etki algılarında farklılıklara yol açtığını belirtmektedir. Çalışkan ve Tütüncü (2008), kadın ve erkek katılımcıların turizmin sosyal etkilerini farklı değerlendirdiklerini bulgulamıştır. Coşar (2014) ise yaşam kalitesi algılarının cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterebildiğini ifade etmektedir. Bu nedenle turizm algıları ve yaşam kalitesi cinsiyete göre değişebilmektedir.

H5: Katılımcıların yaşam kalitesi, Kaş ilçesine bağlılık ve donanımlı dalış turizminin gelişimine yönelik bakış açıları cinsiyete göre farklılaşmaktadır.

Yaş, turizmin etkilerinin algılanmasında belirleyici demografik unsurlardan biridir. Boylu ve Paçacıoğlu (2016), yaşam kalitesi göstergelerinin yaşla birlikte değiştiğini ve farklı yaş gruplarının yaşam doyumu bileşenlerini farklı ağırlıklandığını belirtmektedir. Çımat ve Bahar (2003), turizmin ekonomik etkilerinin genç ve orta yaş grupları tarafından daha olumlu algılandığını göstermiştir. Bilim ve Özer'in (2013) çalışması da çevresel ve sosyal etki algılarının yaşa göre değiştiğini ortaya koymuştur. Bu bulgular yaşın turizm algılarında sistematik farklılıklara yol açtığını göstermektedir.

H6: Katılımcıların yaşam kalitesi, Kaş ilçesine bağlılık ve donanımlı dalış turizminin gelişimine yönelik bakış açıları yaşa göre farklılaşmaktadır.

Meslek grupları, turizmin etkilerinden farklı düzeylerde fayda sağladıkları için turizm gelişimini çeşitli biçimlerde algılamaktadır. Cengiz ve Kırkbir (2007), ekonomik çıkarların mesleğe göre farklılık gösterdiğini ve bunun turizm desteği üzerinde etkili olduğunu belirtmektedir. Bilim ve Özer (2013) de mesleğin, ekonomik ve çevresel etki algılarını anlamlı biçimde etkilediğini ortaya koymuştur. Çalışkan ve Tütüncü'nün (2008) bulguları da meslek gruplarının turizmin sosyal ve ekonomik etkilerini farklı değerlendirdiğini göstermektedir. Dolayısıyla mesleğe bağlı algısal farklılıklar literatürce desteklenmektedir.

H7: Katılımcıların yaşam kalitesi, Kaş ilçesine bağlılık ve donanımlı dalış turizminin gelişimine yönelik bakış açıları mesleğe göre farklılaşmaktadır.

Bir destinasyonda yaşama süresi, bireylerin hem destinasyona bağlılıklarını hem de turizm etkilerini algılama biçimlerini doğrudan şekillendirmektedir. Aref vd.'nin yerel halk tanımı üzerine yaptıkları çalışmada, mekâna uzun süreli bağlılığın topluluk kimliği ve ortak değerler geliştirdiği vurgulanmaktadır. Dalton vd. (2007) da sosyal iletişim ve topluluk bütünlüğünün uzun süreli ikametle güçlendiğini ifade etmektedir. Türker ve Türker (2014) ise uzun süreli ikametinin turizm gelişimine yönelik algıları pozitif yönde etkilediğini ortaya koymuştur. Bu bulgular, Kaş'ta yaşama süresinin araştırmadaki tüm değişkenler üzerinde anlamlı farklılık yaratabileceğini göstermektedir.

H8: Katılımcıların yaşam kalitesi, Kaş ilçesine bağlılık ve donanımlı dalış turizminin gelişimine yönelik bakış açıları Kaş ilçesinde yaşama süresine göre farklılaşmaktadır.

4. BULGULAR

Araştırmada ilk olarak ölçeklerin yapı geçerliliğini sınamak amacıyla açıklayıcı faktör analizleri uygulanmıştır. Yaşam Kalitesi Ölçeği için gerçekleştirilen analiz sonucunda ölçeğin üç faktörden oluştuğu ve toplam varyansın %68,551'ini açıkladığı belirlenmiştir. Bu üç bileşen “katlanılan maliyetler ve sosyal haklar”, “sosyal ilişkiler” ve “boş zaman ile kültürel etkinlikler” olarak adlandırılmıştır. Bu aşamaya ilişkin bulgular aşağıda yer alan Tablo 1 üzerinde sunulmaktadır.

Tablo 1: Faktör Analizine İlişkin Bulgular

Madde	Faktör Yük Değerleri			Özdeğer	Varyans Açıklama Oranı (%)
	Katlanılan Maliyetler ve Sosyal Haklar	Sosyal İlişkiler	Boş Zaman ve Kültürel Etkinlikler		
Yaşam Kalitesi 5	0,83			3,258	25,063
Yaşam Kalitesi 6	0,83				
Yaşam Kalitesi 7	0,79				
Yaşam Kalitesi 4	0,71				
Yaşam Kalitesi 8	0,63				
Yaşam Kalitesi 9		0,82		2,867	22,056
Yaşam Kalitesi 15		0,78			
Yaşam Kalitesi 16		0,76			
Yaşam Kalitesi 17		0,7			
Yaşam Kalitesi 11			0,85	2,786	21,432
Yaşam Kalitesi 10			0,75		
Yaşam Kalitesi 13			0,71		
Yaşam Kalitesi 12			0,62		

Analizden sonra ölçeğin güvenilirlik katsayıları hesaplanmış ve Cronbach Alfa değerlerinin tüm alt boyutlarda 0,70'in üzerinde olduğu aşağıda yer alan Tablo 2'de görülmektedir. Bu sonuçlar, ölçeğin güvenilir olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 2: Güvenilirlik Analizine İlişkin Bulgular (Yaşam Kalitesi)

Ölçek	Boyutlar	Cronbach Alfa (α) katsayıları	
Yaşam Kalitesi	Katlanılan Maliyetler ve Sosyal Haklar	,875	,910
	Sosyal İlişkiler	,802	
	Boş Zaman ve Kültürel Etkinlikler	,829	

Araştırmada kullanılan “Kaş ilçesine bağlılık” ölçeğinin güvenilirlik analizi de yüksek düzeyde iç tutarlılık göstermiştir. Ölçeğin Cronbach Alfa katsayıları bağlanma, iletişim ve etkileşim alt boyutlarında 0,86 ile 0,90 arasında değiştiği Tablo 3 üzerinde verilmektedir. Bu sonuçlar, ölçeğin istatistiksel açıdan güçlü ve tutarlı olduğunu göstermektedir.

Tablo 3: Güvenilirlik Analizine İlişkin Bulgular (Kaş İlçesine Bağlılık)

Ölçek	Boyutlar	Cronbach Alfa (α) katsayıları	
Kaş İlçesine Bağlılık	Bağlılık	,900	,882
	İletişim-Etkileşim	,861	

Donanımlı Dalış Turizminin Gelişimine Bakış Açısı Ölçeği için yapılan faktör analizinde ölçeğin beş faktörden oluştuğu saptanmıştır. Bu faktörler çevre ve ekonomiye katkılar, yerel halk ve bölgesel kalkınmaya katkılar, yeni pazar olanakları ve turist memnuniyeti, olumsuz etkiler ve yerel yönetimlerin katılımı şeklinde adlandırılmış ve Tablo 4 üzerinde detaylandırılmıştır. Ölçeğin toplam varyans açıklama oranı %70,038 olarak hesaplanmıştır. Araştırmada

kullanılan donanımlı dalış turizminin gelişimine bakış açısı ölçeğinin Cronbach Alfa katsayısı değerlerinin literatürde kabul gören %70'in üzerinde olduğu görülmektedir.

Tablo 4: Faktör Analizi Bulguları (Donanımlı Dalış Turizminin Gelişimine Bakış Açısı)

Madde	Faktör Yük Değerleri					Özdeğer	Varyans Açıklama Oranı (%)
	Çevre ve Ekonomiye Katkıları	Yerel Halk ve Bölgesel Kalkınmaya Katkıları	Yeni Pazar Olanakları ve Turist Memnuniyetine Katkıları	Kişisel ve Bölgesel Olumsuz Etkiler	Yerel Yönetimlerin Katılımı		
Bakış Açısı 8	0,86					5,190	19,224
Bakış Açısı 9	0,83						
Bakış Açısı 7	0,82						
Bakış Açısı 20	0,71						
Bakış Açısı 17	0,64						
Bakış Açısı 11	0,6						
Bakış Açısı 16	0,6						
Bakış Açısı 31		0,83				4,741	17,558
Bakış Açısı 30		0,82					
Bakış Açısı 32		0,74					
Bakış Açısı 29		0,73					
Bakış Açısı 26		0,73					
Bakış Açısı 23		0,7					
Bakış Açısı 24		0,67					
Bakış Açısı 15			0,69			3,793	14,048
Bakış Açısı 28			0,66				
Bakış Açısı 14			0,66				
Bakış Açısı 27			0,63				
Bakış Açısı 19			0,55				
Bakış Açısı 13			0,53				
Bakış Açısı 18			0,52				
Bakış Açısı 1				0,89		3,147	11,655
Bakış Açısı 2				0,88			
Bakış Açısı 4				0,82			
Bakış Açısı 5				0,8			
Bakış Açısı 21					0,92	2,039	7,553
Bakış Açısı 22					0,87		

Veri analizinin ikinci aşamasında, araştırmanın temel hipotezlerini test etmek amacıyla korelasyon ve ilişkisel analizler yapılmıştır. Analiz sonuçları, katılımcıların yaşam kalitesi algıları ile Kaş ilçesine yönelik bağlılık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ve olumlu bir ilişkinin varlığını ortaya koymaktadır. Benzer biçimde, yaşam kalitesi ile donanımlı dalış turizminin gelişimine ilişkin değerlendirmeler arasında; aynı zamanda Kaş'a duyulan bağlılık ile dalış turizminin gelişimine yönelik algılar arasında da anlamlı ilişkiler belirlenmiştir. Bu bulgular, araştırmanın ilk üç hipotezini desteklemektedir. İlgili sonuçlar aşağıda yer alan Tablo 5 ve 6 üzerinde verilmektedir.

Tablo 5: Kaş İlçesine Yönelik Bağlılık ile Donanımlı Dalış Turizminin Gelişimine Dair Görüşleri Yansıtan Faktörler

Model	B	T	p
Sabit	-6.489	0.000	1.000
Kaş İlçesine Bağlılık – <i>bağlılık</i>	0.394	8.983	0.000
Kaş İlçesine Bağlılık – <i>iletişim-etkileşim</i>	0.032	0.704	0.482
Dalış Turizmine Bakış – <i>çevreye ve ekonomiye katkıları</i>	0.217	5.016	0.000
Dalış Turizmine Bakış – <i>yerel halk ve bölgesel kalkınmaya katkıları</i>	0.093	2.206	0.028
Dalış Turizmine Bakış – <i>yeni pazar olanakları ve turist memnuniyeti</i>	0.111	2.564	0.011
Dalış Turizmine Bakış – <i>kişisel ve bölgesel olumsuz etkiler</i>	0.045	1.089	0.277
Dalış Turizmine Bakış – <i>yerel yönetimlerin katılımı</i>	-0.041	-0.980	0.328

Tablo 6: Kaş İlçesine Yönelik Bağlılık ile Donanımlı Dalış Turizminin Gelişim Sürecine İlişkin Değerlendirmeler

Model	B	T	p
Sabit	-6.489	0.000	1.000
Kaş İlçesine Bağlılık – <i>bağlılık</i>	0.151	3.107	0.002
Kaş İlçesine Bağlılık – <i>iletişim-etkileşim</i>	0.196	3.933	0.000
Dalış Turizmine Bakış – <i>çevreye ve ekonomiye katkıları</i>	-0.066	-1.385	0.167
Dalış Turizmine Bakış – <i>yerel halk ve bölgesel kalkınmaya katkıları</i>	0.056	1.216	0.225
Dalış Turizmine Bakış – <i>yeni pazar olanakları ve turist memnuniyeti</i>	0.093	1.956	0.051

Dalış Turizmine Bakış – kişisel ve bölgesel olumsuz etkiler	-0.043	-0.927	0.354
Dalış Turizmine Bakış – yerel yönetimlerin katılımı	0.149	3.223	0.001

Demografik değişkenlere yönelik gerçekleştirilen analizlerde, araştırma değişkenlerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Mann-Whitney U testi sonuçları, özellikle yaşam kalitesi ve bağlılık düzeylerinde kadın ve erkekler arasında anlamlı farklılıklar bulunduğunu ortaya koymaktadır. İlgili sonuçlar aşağıda yer alan Tablo 7 üzerinde verilmektedir.

Tablo 6: Katılımcıların Yaşam Kalitesi, Kaş İlçesine Olan Bağlılıkları ve Dalış Turizminin Gelişimine Yönelik Algılarını Yansıtan Faktörler ile Cinsiyet Değişkeni Arasındaki Farklılıkların Mann–Whitney U Testi Bulguları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	Z Değeri	P Değeri	Açıklama
	Cinsiyet				
Yaşam Kalitesi (Katlanılan Maliyetler ve Sosyal Haklar Boyutu)	Kadın	134	-,922	,356	Katılımcıların yaşam kalitelerine yönelik algıladıkları “katlanılan maliyetler ve sosyal haklar” boyut cinsiyete göre farklılaşmamaktadır.
	Erkek	304			
Yaşam Kalitesi (Sosyal İlişkiler Boyutu)	Kadın	134	-2,181	,029*	Katılımcıların yaşam kalitelerine yönelik algıladıkları “sosyal ilişkiler” boyutu cinsiyete göre farklılaşmaktadır.
	Erkek	304			
Yaşam Kalitesi (Boş Zaman ve Kültürel Etkinlikler Boyutu)	Kadın	134	-1,877	,061	Katılımcıların yaşam kalitelerine yönelik algıladıkları “boş zaman v kültürel etkinlikler” boyutu cinsiyete göre farklılaşmamaktadır.
	Erkek	304			
Kaş İlçesine Bağlılık (Bağlılık Boyutu)	Kadın	134	-,268	,789	Katılımcıların Kaş ilçesine bağlılık düzeyleri (bağlılık boyutu) cinsiyete göre farklılaşmamaktadır.
	Erkek	304			
Kaş İlçesine Bağlılık (İletişim-Etkileşim Boyutu)	Kadın	134	-1,336	,182	Katılımcıların Kaş ilçesine bağlılık düzeyleri (iletişim-etkileşim boyutu) cinsiyete göre farklılaşmamaktadır.
	Erkek	304			
Dalış Turizminin Gelişimine Bakış Açıları (Çevre ve Ekonomiye Katkılar Boyutu)	Kadın	134	-1,425	,154	Katılımcıların algıladıkları “çevre ve ekonomiye katkılar boyutu” cinsiyete göre farklılaşmamaktadır.
	Erkek	304			
Dalış Turizminin Gelişimine Bakış Açıları (Yerel Halk ve Bölgesel Kalkınmaya Katkılar Boyutu)	Kadın	134	-,005	,996	Katılımcıların algıladıkları “yerel halk ve bölgesel kalkınmaya katkılar boyutu” cinsiyete göre farklılaşmamaktadır.
	Erkek	304			
Dalış Turizminin Gelişimine Bakış Açıları (Yeni Pazar Olanakları ve Turist Memnuniyetine Katkılar Boyutu)	Kadın	134	-1,683	,092	Katılımcıların algıladıkları “yeni pazar olanakları ve turist memnuniyetine katkılar boyutu” cinsiyete göre farklılaşmamaktadır.
	Erkek	304			
Dalış Turizminin Gelişimine Bakış Açıları (Kişisel ve Bölgesel Olumsuz Etkiler Boyutu)	Kadın	134	-,628	,530	Katılımcıların algıladıkları “kişisel ve bölgesel olumsuz etkiler boyutu” cinsiyete göre farklılaşmamaktadır.
	Erkek	304			
Dalış Turizminin Gelişimine Bakış Açıları (Yerel Yönetimlerin Katılımı Boyutu)	Kadın	134	-1,216	,224	Katılımcıların algıladıkları “yerel yönetimlerin katılımı boyutu” cinsiyete göre farklılaşmamaktadır.
	Erkek	304			

*%95 güven aralığını temsil etmektedir.

Yaş değişkenine yönelik Kruskal-Wallis testi sonuçları, yaşam kalitesi, bağlılık ve dalış turizmine ilişkin değerlendirmelerin yaş gruplarına göre anlamlı biçimde farklılaştığını göstermektedir. Bu sonuçlar, yaşla birlikte algılarda yön değişimi olduğunu ortaya koymaktadır. İlgili sonuçlar aşağıda yer alan Tablo 8 üzerinde verilmektedir.

Tablo 7: Katılımcıların Yaşam Kalitesi, Kaş İlçesine Olan Bağlılıkları ve Dalış Turizminin Gelişimine Yönelik Algılarını Yansıtan Faktörler ile Yaş Grupları Değişkeni Arasındaki Farklılıkların Mann–Whitney U Testi Bulguları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	Z Değeri	P Değeri	Açıklama
	Yaş				
<i>Yaşam Kalitesi (Katlanılan Maliyetler ve Sosyal Haklar Boyutu)</i>	18-24	113	13,695	,008*	Katılımcıların yaşam kalitelerine yönelik algıladıkları “katlanılan maliyetler ve sosyal haklar” boyutu yaşa göre farklılaşmaktadır.
	25-35	132			
	36-45	117			
	46-55	48			
	56 ve üzeri	28			
<i>Yaşam Kalitesi (Sosyal İlişkiler Boyutu)</i>	18-24	113	6,536	,163	Katılımcıların yaşam kalitelerine yönelik algıladıkları “sosyal ilişkiler” boyutu yaşa göre farklılaşmamaktadır.
	25-35	132			
	36-45	117			
	46-55	48			
	56 ve üzeri	28			
<i>Yaşam Kalitesi (Boş Zaman ve Kültürel Etkinlikler Boyutu)</i>	18-24	113	22,091	,000*	Katılımcıların yaşam kalitelerine yönelik algıladıkları “boş zaman v kültürel etkinlikler” boyutu yaşa göre farklılaşmamaktadır
	25-35	132			
	36-45	117			
	46-55	48			
	56 ve üzeri	28			
<i>Kaş İlçesine Bağlılık (Bağlılık Boyutu)</i>	18-24	113	15,366	,004*	Katılımcıların Kaş ilçesine bağlılık düzeyleri (bağlılık boyutu) yaşa göre farklılaşmaktadır.
	25-35	132			
	36-45	117			
	46-55	48			
	56 ve üzeri	28			
<i>Kaş İlçesine Bağlılık (İletişim-Etkileşim Boyutu)</i>	18-24	113	5,511	,239	Katılımcıların Kaş ilçesine bağlılık düzeyleri (iletişim-etkileşim boyutu) yaşa göre farklılaşmamaktadır.
	25-35	132			
	36-45	117			
	46-55	48			
	56 ve üzeri	28			
<i>Dalış Turizminin Gelişimine Bakış Açıları (Çevre ve Ekonomiye Katkılar Boyutu)</i>	18-24	113	13,891	,008*	Katılımcıların algıladıkları “çevre ve ekonomiye katkılar boyutu” yaşa göre farklılaşmaktadır.
	25-35	132			
	36-45	117			
	46-55	48			
	56 ve üzeri	28			
<i>Dalış Turizminin Gelişimine Bakış Açıları (Yerel Halk ve Bölgesel Kalkınmaya Katkılar Boyutu)</i>	18-24	113	20,915	,000*	Katılımcıların algıladıkları “yere halk ve bölgesel kalkınmay katkılar boyutu” yaşa gör farklılaşmaktadır.
	25-35	132			
	36-45	117			
	46-55	48			
	56 ve üzeri	28			
<i>Dalış Turizminin Gelişimine Bakış Açıları (Yeni Pazar Olanakları ve Turist Memnuniyetine Katkılar Boyutu)</i>	18-24	113	8,764	,067	Katılımcıların algıladıkları “yeni pazar olanakları ve turist memnuniyetine katkılar boyutu” yaşa göre farklılaşmamaktadır.
	25-35	132			
	36-45	117			
	46-55	48			
	56 ve üzeri	28			
<i>Dalış Turizminin Gelişimine Bakış Açıları (Kişisel ve Bölgesel Olumsuz Etkiler Boyutu)</i>	18-24	113	2,524	,640	Katılımcıların algıladıkları “kişisel ve bölgesel olumsuz etkiler boyutu” yaşa göre farklılaşmamaktadır.
	25-35	132			
	36-45	117			
	46-55	48			
	56 ve üzeri	28			
<i>Dalış Turizminin Gelişimine Bakış Açıları (Yerel Yönetimlerin Katılımı Boyutu)</i>	18-24	113	12,034	,017*	Katılımcıların algıladıkları “yerel yönetimlerin katılımı boyutu” yaşa göre farklılaşmaktadır.
	25-35	132			
	36-45	117			
	46-55	48			
	56 ve üzeri	28			

Meslek grupları açısından yapılan değerlendirmelerde, bazı faktörlerin mesleğe göre anlamlı biçimde farklılaştığı belirlenmiştir. Özellikle hizmet sektörü çalışanları ile kamu çalışanları arasında turizm gelişimi algılarında belirgin farklılıklar bulunmuştur. İlgili sonuçlar aşağıda yer alan Tablo 9 üzerinde verilmektedir.

Tablo 9: Katılımcıların Yaşam Kalitesi, Kaş İlçesine Olan Bağlılıkları ve Dalış Turizminin Gelişimine Yönelik Algılarını Yansıtan Faktörler ile Meslek Değişkeni Arasındaki Farklılıkların Mann–Whitney U Testi Bulguları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	Z Değeri	P Değeri	Açıklama
	Cinsiyet				
<i>Yaşam Kalitesi (Katlanılan Maliyetler ve Sosyal Haklar Boyutu)</i>	Turizmle İlişkili	414	-,026	,979	Katılımcıların yaşam kalitelerine yönelik algıladıkları “katlanılan maliyetler ve sosyal haklar” boyut mesleklerine göre farklılaşmamaktadır.
	Turizmle İlişkili Değil	24			
<i>Yaşam Kalitesi (Sosyal İlişkiler Boyutu)</i>	Turizmle İlişkili	414	-,656	,512	Katılımcıların yaşam kalitelerine yönelik algıladıkları “sosyal ilişkiler” boyutu mesleklerine göre farklılaşmamaktadır.
	Turizmle İlişkili Değil	24			
<i>Yaşam Kalitesi (Boş Zaman ve Kültürel Etkinlikler Boyutu)</i>	Turizmle İlişkili	414	-1,348	,178	Katılımcıların yaşam kalitelerine yönelik algıladıkları “boş zaman v kültürel etkinlikler” boyutu mesleklerine göre farklılaşmamaktadır
	Turizmle İlişkili Değil	24			
<i>Kaş İlçesine Bağlılık (Bağlılık Boyutu)</i>	Turizmle İlişkili	414	-,425	,671	Katılımcıların Kaş ilçesine bağlılık düzeyleri (bağlılık boyutu) mesleklerine göre farklılaşmamaktadır.
	Turizmle İlişkili Değil	24			
<i>Kaş İlçesine Bağlılık (İletişim-Etkileşim Boyutu)</i>	Turizmle İlişkili	414	-1,815	,070	Katılımcıların Kaş ilçesine bağlılık düzeyleri (iletişim-etkileşim boyutu) mesleklerine göre farklılaşmamaktadır.
	Turizmle İlişkili Değil	24			
<i>Dalış Turizminin Gelişimine Bakış Açıları (Çevre ve Ekonomiye Katkılar Boyutu)</i>	Turizmle İlişkili	414	-,549	,583	Katılımcıların algıladıkları “çevre ve ekonomiye katkılar boyutu” mesleklerine göre farklılaşmamaktadır.
	Turizmle İlişkili Değil	24			
<i>Dalış Turizminin Gelişimine Bakış Açıları (Yerel Halk ve Bölgesel Kalkınmaya Katkılar Boyutu)</i>	Turizmle İlişkili	414	-1,567	,117	Katılımcıların algıladıkları “yerel halk ve bölgesel kalkınmaya katkılar boyutu” mesleklerine göre farklılaşmamaktadır.
	Turizmle İlişkili Değil	24			
<i>Dalış Turizminin Gelişimine Bakış Açıları (Yeni Pazar Olanakları ve Turist Memnuniyetine Katkılar Boyutu)</i>	Turizmle İlişkili	414	-,869	,385	Katılımcıların algıladıkları “yeni pazar olanakları ve turist memnuniyetine katkılar boyutu” mesleklerine göre farklılaşmamaktadır.
	Turizmle İlişkili Değil	24			
<i>Dalış Turizminin Gelişimine Bakış Açıları (Kişisel ve Bölgesel Olumsuz Etkiler Boyutu)</i>	Turizmle İlişkili	414	-1,314	,189	Katılımcıların algıladıkları “kişisel ve bölgesel olumsuz etkiler boyutu” mesleklerine göre farklılaşmamaktadır.
	Turizmle İlişkili Değil	24			
<i>Dalış Turizminin Gelişimine Bakış Açıları (Yerel Yönetimlerin Katılımı Boyutu)</i>	Turizmle İlişkili	414	-2,048	,041*	Katılımcıların algıladıkları “yerel yönetimlerin katılımı boyutu” mesleklerine göre farklılaşmaktadır.
	Turizmle İlişkili Değil	24			

Son olarak, Kaş ilçesinde yaşama süresinin yaşam kalitesi, bağlılık ve turizm algılarını anlamlı düzeyde etkilediği saptanmıştır. Uzun süre ilçede yaşayan bireylerin bölgeye daha yüksek düzeyde aidiyet geliştirdiği ve dalış turizmine ilişkin değerlendirmelerinde pozitif eğilimlerin daha güçlü olduğu gözlenmiştir. İlgili sonuçlar aşağıda yer alan Tablo 10 üzerinde verilmektedir.

Tablo 8: Katılımcıların Yaşam Kalitesi, Kaş İlçesine Olan Bağlılıkları ve Dalış Turizminin Gelişimine Yönelik Algılarını Yansıtan Faktörler ile Kaş İlçesinde Yaşama Süresi Değişkeni Arasındaki Farklılıkların Mann–Whitney U Testi Bulguları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	Z Değeri	P Değeri	Açıklama
	Bölgede Yaşama Süresi				
Yaşam Kalitesi (Katlanılan Maliyetler ve Sosyal Haklar Boyutu)	1 yıldan az	43	7,981	,046*	Katılımcıların yaşam kalitelerine yönelik algıladıkları “katlanılan maliyetler ve sosyal haklar” boyut Kaş ilçesinde yaşama süresine göre farklılaşmaktadır.
	1-5 yıl	78			
	6-10 yıl	73			
	11-15 yıl	25			
	16 yıl ve üzeri	219			
Yaşam Kalitesi (Sosyal İlişkiler Boyutu)	1 yıldan az	43	8,780	,032*	Katılımcıların yaşam kalitelerine yönelik algıladıkları “sosyal ilişkiler” boyutu Kaş ilçesinde yaşama süresine göre farklılaşmaktadır.
	1-5 yıl	78			
	6-10 yıl	73			
	11-15 yıl	25			
	16 yıl ve üzeri	219			
Yaşam Kalitesi (Boş Zaman ve Kültürel Etkinlikler Boyutu)	1 yıldan az	43	5,964	,113	Katılımcıların yaşam kalitelerine yönelik algıladıkları “boş zaman ve kültürel etkinlikler” boyutu Kaş ilçesinde yaşama süresine göre farklılaşmamaktadır.
	1-5 yıl	78			
	6-10 yıl	73			
	11-15 yıl	25			
	16 yıl ve üzeri	219			
Kaş İlçesine Bağlılık (Bağlılık Boyutu)	1 yıldan az	43	15,368	,002*	Katılımcıların Kaş ilçesine bağlılık düzeyleri (bağlılık boyutu) Kaş ilçesinde yaşama süresine göre farklılaşmaktadır.
	1-5 yıl	78			
	6-10 yıl	73			
	11-15 yıl	25			
	16 yıl ve üzeri	219			
Kaş İlçesine Bağlılık (İletişim-Etkileşim Boyutu)	1 yıldan az	43	21,807	,000*	Katılımcıların Kaş ilçesine bağlılık düzeyleri (iletişim-etkileşim boyutu) Kaş ilçesinde yaşama süresine göre farklılaşmaktadır.
	1-5 yıl	78			
	6-10 yıl	73			
	11-15 yıl	25			
	16 yıl ve üzeri	219			
Dalış Turizminin Gelişimine Bakış Açıları (Çevre ve Ekonomiye Katkıları Boyutu)	1 yıldan az	43	6,938	,074	Katılımcıların algıladıkları “çevre ve ekonomiye katkıları boyutu” Kaş ilçesinde yaşama süresine göre farklılaşmamaktadır.
	1-5 yıl	78			
	6-10 yıl	73			
	11-15 yıl	25			
	16 yıl ve üzeri	219			
Dalış Turizminin Gelişimine Bakış Açıları (Yerel Halk ve Bölgesel Kalkınmaya Katkıları Boyutu)	1 yıldan az	43	12,922	,005*	Katılımcıların algıladıkları “yere halk ve bölgesel kalkınmaya katkıları boyutu” Kaş ilçesinde yaşama süresine göre farklılaşmaktadır.
	1-5 yıl	78			
	6-10 yıl	73			
	11-15 yıl	25			
	16 yıl ve üzeri	219			
Dalış Turizminin Gelişimine Bakış Açıları (Yeni Pazar Olanakları ve Turist Memnuniyetine Katkıları Boyutu)	1 yıldan az	43	9,803	,020*	Katılımcıların algıladıkları “yeni pazar olanakları ve turist memnuniyetine katkıları boyutu” Kaş ilçesinde yaşama süresine göre farklılaşmaktadır.
	1-5 yıl	78			
	6-10 yıl	73			
	11-15 yıl	25			
	16 yıl ve üzeri	219			
Dalış Turizminin Gelişimine Bakış Açıları (Kişisel ve Bölgesel Olumsuz Etkiler Boyutu)	1 yıldan az	43	8,264	,041*	Katılımcıların algıladıkları “kişisel ve bölgesel olumsuz etkiler boyutu” Kaş ilçesinde yaşama süresine göre farklılaşmaktadır.
	1-5 yıl	78			
	6-10 yıl	73			
	11-15 yıl	25			
	16 yıl ve üzeri	219			
Dalış Turizminin Gelişimine Bakış Açıları (Yerel Yönetimlerin Katılımı Boyutu)	1 yıldan az	43	2,795	,424	Katılımcıların algıladıkları “yerel yönetimlerin katılımı boyutu” Kaş ilçesinde yaşama süresine göre farklılaşmamaktadır.
	1-5 yıl	78			
	6-10 yıl	73			
	11-15 yıl	25			
	16 yıl ve üzeri	219			

SONUÇ

Bu araştırmada donanımlı dalış turizminin Kaş ilçesinde yaşayan yerel halk üzerindeki etkileri; yaşam kalitesi, destinasyona bağlılık ve turizm gelişimine yönelik algılar arasındaki ilişkiler çerçevesinde incelenmiştir. Elde edilen bulgular, dalış turizminin bölge halkının yaşam deneyiminde hem ekonomik hem de sosyal açıdan belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir. Yaşam kalitesi ölçeğinde ortaya çıkan “katlanılan maliyetler ve sosyal haklar”, “sosyal ilişkiler” ve “boş zaman ile kültürel etkinlikler” boyutları; Kaş’ın turistik yapısının yerel halkın gündelik yaşamını çok boyutlu şekilde etkilediğini doğrulamaktadır. Bu sonuçlar, literatürde turizmin sosyal ilişkileri güçlendirdiğini ve toplumsal yaşamı canlandırdığını belirten araştırmalarla uyumludur (Çalışkan ve Tütüncü, 2008; Coşar, 2014).

Araştırmanın temel bulgularından biri, yaşam kalitesi ile destinasyona bağlılık arasındaki anlamlı ilişkidir. Bu sonuç, yaşam kalitesi artışının mekânsal aidiyeti güçlendirdiğini ortaya koyan Boylu ve Paçacıoğlu (2016) ve Cengiz ve Kırkbir (2007) gibi çalışmalarla paralellik göstermektedir. Kaş’ın doğal çevresinin, toplumsal yapısının ve turizm ekonomisinin yerel halkın bölge ile kurduğu bağı güçlendirdiği gözlenmiştir. Bu bağ aynı zamanda dalış turizminin gelişimine yönelik olumlu algıları desteklemekte; bölgenin sualtı zenginliklerinin yerel kimliğin bir parçası hâline geldiği anlaşılmaktadır. Bu durum, Öznur (2016) ile Türker ve Türker’in (2014) dalış destinasyonlarında kültürel kimlik, aidiyet ve turizm ilişkisini vurgulayan bulgularıyla örtüşmektedir.

Araştırma kapsamında dalış turizminin gelişimine yönelik algıların hem yaşam kalitesi hem de bağlılık üzerinde etkili olması, alternatif turizm türlerinin yerel kalkınmadaki rolünü güçlendiren bir başka kritik noktadır. Cripps ve Harris’in (2009) dalış turizminin çevresel farkındalık ve toplumsal refah yaratma kapasitesini vurgulayan bulguları, bu araştırmanın sonuçlarıyla uyumludur. Kaş’ta dalış turizminin sezonu uzattığı, küçük işletmeleri desteklediği ve genç işgücüne yeni fırsatlar sunduğu görülmektedir. Bu durum yalnızca ekonomik bir çıktı yaratmamakta, sosyal bütünleşmeyi ve yerel dayanışmayı da güçlendirmektedir. Demografik farklılık bulguları, turizmin etkilerinin toplumun her kesiminde homojen biçimde algılanmadığını göstermektedir. Cinsiyet, yaş, meslek ve Kaş’ta yaşama süresi gibi değişkenlerin hem yaşam kalitesini hem de turizm algılarını anlamlı biçimde etkilediği tespit edilmiştir. Bu sonuç literatürde turizmin etkilerinin demografik değişkenlere göre değiştiğini gösteren Brunt & Courtney (1999) ve Bilim & Özer (2013) gibi çalışmalarla benzerlik taşımaktadır. Özellikle Kaş’ta uzun süre yaşayan bireylerin turizm gelişimini daha olumlu değerlendirmesi, mekânsal aidiyetin ve sosyal uyumun zamanla pekiştiğini göstermektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, donanımlı dalış turizmi Kaş ilçesinde sürdürülebilir bir ekonomik ve sosyal değer üretme potansiyeline sahiptir. Yerel halkın yüksek düzeyde mekânsal bağlılık göstermesi, turizmin toplumsal kabulünü artırmakta ve destinasyon yönetimi açısından önemli bir avantaj sunmaktadır. Dalış turizminin çevresel etkilerinin dikkatle yönetilmesi ve yerel halkın karar alma süreçlerine daha etkin şekilde katılımının sağlanması, bölgesel sürdürülebilirliğin güçlendirilmesi için kritik öneme sahiptir. Bu araştırmanın bulguları hem akademik literatüre hem de yerel yönetimler ile turizm politikası geliştiricilerine önemli ipuçları sunmaktadır. Dalış turizminin ekonomik getirilerinin yanı sıra sosyal yaşamı zenginleştirici yönleri desteklenmeli; kaynak koruma farkındalığı artırılmalı; yerel halkın yaşam kalitesini yükselten uygulamalar önceliklendirilmelidir. Bu yaklaşım, Kaş’ın hem ulusal hem de uluslararası düzeyde sürdürülebilir bir dalış destinasyonu olarak konumunu güçlendirecektir.

Araştırmadan elde edilen bulgular, Kaş ilçesinde donanımlı dalış turizminin sürdürülebilir bir destinasyon yönetimi yaklaşımıyla önemli değerler ürettiğini göstermektedir. Bu doğrultuda bölgesel kalkınmayı desteklemek amacıyla hem yerel yönetimlere hem turizm işletmelerine hem de politika geliştiricilere yönelik çeşitli öneriler geliştirilmiştir. Dalış turizminin yerel halk tarafından daha yüksek düzeyde benimsenmesini sağlamak için öncelikle bölgenin doğal sualtı zenginliğinin korunmasına yönelik çevresel izleme programlarının güçlendirilmesi gerekmektedir. Dalış bölgelerinde taşıma kapasitesi analizlerinin yapılması ve bu sınırların yerel kurallara hâline getirilmesi, doğal yaşam üzerindeki baskıyı azaltacaktır. Bu süreçte belediye, dalış okulları ve çevre koruma birimlerinin ortak hareket edebileceği bir koordinasyon yapısının oluşturulması önemli bir adımdır.

Yerel halkın yaşam kalitesini artırmaya yönelik politikaların güçlendirilmesi de kritik görülmektedir. Araştırma sonuçları, yaşam kalitesi yüksek bireylerin turizm gelişimini daha olumlu algıladığını göstermektedir. Bu nedenle kültürel etkinliklerin artırılması, sosyal buluşma alanlarının iyileştirilmesi, rekreasyon ve yeşil alanların çoğaltılması yerel halkın refahını destekleyecektir. Dalış turizmi gelirlerinden belirli bir payın sosyal projelere, genç istihdamına veya toplum temelli çevre çalışmalarına aktarılması, yerel kabulü güçlendiren bir mekanizma sağlayacaktır. Dalış turizmi işletmelerinin çevre odaklı standartlara uyumunu artırmak da önemli bir gerekliliktir. Bu kapsamda çevreci dalış sertifikasyon sistemlerinin yaygınlaştırılması, sürdürülebilir dalış rehberliği eğitimlerinin verilmesi ve bölgedeki işletmelerin uluslararası standartlarla uyumlu çalışmasının teşvik edilmesi önerilmektedir. Böylece hem çevre dostu bir işletme kültürü oluşturulacak hem de destinasyonun marka değeri güçlenecektir. Dalış turizmi potansiyelinin ekonomik etki yaratma gücünü artırmak için yerel ürünlerin ve küçük ölçekli girişimlerin turizm değer zincirine entegre edilmesi gerekmektedir. Yerel yiyecek-içecek işletmeleri, el sanatları üreticileri, ulaşım birimleri ve kültürel

etkinlik organizasyonları dalış turizmi deneyiminin tamamlayıcı unsurları olarak konumlandırılabilir. Bu sayede ekonomik faydanın tabana yayılması sağlanacaktır.

Kaş'ta yaşayanların turizm gelişimine katılım düzeyini artırmak için düzenli bilgilendirme toplantıları, çalıştaylar ve yerel halk-sektör buluşmaları gibi iletişim platformları oluşturulmalıdır. Araştırmanın bulguları, uzun süre ilçede yaşayan bireylerin turizm gelişimini daha olumlu değerlendirdiğini göstermektedir. Bu nedenle yeni yerleşen nüfusun da topluluk yapısına dâhil olmasını destekleyen sosyo-kültürel entegrasyon programlarının geliştirilmesi önem taşımaktadır. Dalış turizminin uluslararası tanıtımının güçlendirilmesi için dijital platformlarda Kaş'ın sualtı değerlerini öne çıkaran içeriklerin hazırlanması, küresel dalış topluluklarıyla ortak projeler yürütülmesi ve sürdürülebilir destinasyon sertifikasyonlarına başvurulması önerilmektedir. Böylece Kaş'ın yalnızca ulusal değil, uluslararası düzeyde de sürdürülebilir ve yüksek değerli bir dalış destinasyonu olarak konumlanması mümkün olacaktır.

Bu araştırma, donanımlı dalış turizminin yerel halk üzerindeki etkilerine ilişkin önemli bulgular sunmakla birlikte, gelecekte yapılacak çalışmalar için bazı araştırma alanları da ortaya koymaktadır. Öncelikle benzer çalışmaların farklı dalış destinasyonlarında yürütülmesi, bulguların karşılaştırılmasına ve genellenebilirliğinin artırılmasına katkı sağlayacaktır.

Gelecek araştırmalarda nitel veya karma yöntemlerin kullanılması, yerel halkın dalış turizmine yönelik algı ve deneyimlerinin daha derinlemesine incelenmesine olanak tanıyabilir. Ayrıca boylamsal araştırma tasarımlarıyla dalış turizminin yaşam kalitesi ve destinasyona bağlılık üzerindeki uzun vadeli etkilerinin değerlendirilmesi önerilmektedir.

Son olarak, farklı paydaş gruplarını ve çevresel sürdürülebilirlik değişkenlerini kapsayan çalışmalar, dalış turizminin sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlarının bütüncül biçimde ele alınmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akgöz, E., & Temizel, G. (2024). Evaluating Ecotourism Opportunities for a Sustainable Environment: The Case of Lake Beyşehir (Türkiye). *Uluslararası Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 101-111.
- Altıntaş, V. (2010). *Turizm gelişiminin yerel halkın yaşam kalitesi üzerine etkileri: Alanya bölge modeli* (Doktora tezi). Akdeniz Üniversitesi.
- Aref, F., Redzuan, M., & Gill, S. S. (2009). Community perceptions toward economic and environmental impacts of tourism and local communities. *Journal of Human Ecology*, 28(2), 121-127.
- Aziz, N., & Ariffin, A. A. M. (2009). Exploring the relationship between perceived value and satisfaction among scuba divers in Malaysia. *International Journal of Social, Behavioral, Educational, Economic, Business and Industrial Engineering*, 3(8), 1699-1703.
- Bilim, Y., & Özer, Ö. (2013). Turizmin çevresel etkilerine yönelik yerel halkın algısı: Antalya örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 24(1), 18-34.
- Boylu, Y., & Paçacıoğlu, B. (2016). Yaşam kalitesi göstergelerinin değerlendirilmesi: Yerel halk üzerine bir inceleme. *Turizm Akademik Dergisi*, 3(1), 1-14.
- Brunt, P., & Courtney, P. (1999). Host perceptions of sociocultural impacts. *Annals of Tourism Research*, 26(3), 493-515.
- Cengiz, H., & Kırkbir, F. (2007). Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik algıları: Alanya örneği. *Akademik Bakış Dergisi*, 13, 1-18.
- Coşar, Y. (2014). Yavaş şehirlerde yaşam kalitesi algısı ve turizme destek. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2(1), 1-12.
- Cripps, K., & Harris, C. (2009). Developing marine tourism: Scuba diving impacts and management. *Journal of Sustainable Tourism*, 17(4), 415-431.
- Çalışkan, O., & Tütüncü, Ö. (2008). Yerel halkın turizme bakışının değerlendirilmesi: Kuşadası örneği. *Ege Akademik Bakış*, 8(2), 651-665.
- Çeken, H. (2008). Alternatif turizmin özellikleri ve sürdürülebilirliği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 13(1), 1-18.
- Çımat, A., & Bahar, O. (2003). Turizm sektörünün Türkiye ekonomisi içindeki yeri. *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(7), 1-16.
- Dalton, J., Elias, M., & Wandersman, A. (2007). *Community psychology: Linking individuals and communities*. Thomson Learning.
- Deniz, G. (2024). Turizm ve Sosyoloji Literatürünün Biblioshiny Aracılığıyla Bibliyometrik Analizi: Eğilimler, Temalar ve Araştırma Yönelimleri. *Uluslararası Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 149-159.

- Erkurt, E., & Paker, F. (2014). Türkiye’de dalış turizmi potansiyeli. *Turizm Araştırmaları Dergisi*, 25(2), 133–150.
- Gürbüz, A., & Uçar, M. (2014). Turizmin yerel halkın yaşam kalitesine etkileri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 45–60.
- Hacıoğlu, N., & Avcıkurt, C. (2008). *Turizm sosyolojisi*. Nobel Yayıncılık.
- Holden, A. (1992). Tourism and environment: The search for sustainability. *Environmentalist*, 12(2), 117–125.
- Jenner, P., & Smith, C. (1992). *The environmental impact of tourism*. OECD.
- Kızıldağ, İ., & Yıldız, B. (2024). The Effect of Environmental Concern on The Intention to Participate in Green Tourism. *Uluslararası Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 61-75.
- Kozak, N., Kozak, M., & Kozak, M. A. (2006). *Genel turizm: İlkeler ve kavramlar*. Detay Yayıncılık.
- Lertcharoenchoke, T. (1999). Alternative tourism in Southeast Asia. *Asian Tourism Journal*, 4(2), 43–59.
- Lindsay, J. (2010). Underwater tourism and marine heritage. *Marine Recreation Studies*, 12(1), 55–70.
- MacLellan-Wright, M., et al. (2007). Measuring community capacity: Validity of a six-dimensional model. *Health Promotion International*, 22(3), 269–276.
- Öncülökür, A. G., & Genç, V. (2024). Somut Olmayan Kültürel Miras Kapsamında Bakırcılık Mesleği. *Uluslararası Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 86-100.
- Öznur, H. (2016). Türkiye’de dalış turizmi destinasyonlarının değerlendirilmesi. *Turizm Ekonomisi Kitabı*, 231–248.
- Puczko, L., & Smith, M. (2011). Tourism-specific quality of life index: The case of visitors and residents. *Tourism Management*, 32(3), 560–568.
- Somuncu, M. (2006). Turizmin çevresel etkileri. *Coğrafya Dergisi*, 14, 45–56.
- Turner, L. (2017). *Tourism development and local economic impact*. World Travel and Tourism Council Report.
- TÜRSAB. (2017). *Türkiye’de alternatif turizm raporu*. Türkiye Seyahat Acentaları Birliği.
- Türker, N., & Türker, A. (2014). Yerel halkın turizme bakışı ve destekleme eğilimi. *Kastamonu Üniversitesi İİBF Dergisi*, 5(1), 35–54.
- Türker, N., Selçuk, H., & Özyıldırım, A. (2016). Turizmin yerel kalkınmaya etkileri. *Sosyoekonomi*, 24(2), 45–62.
- Zengin, B., & Sancar, C. (2014). Alternatif turizm türleri ve Türkiye. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 25(1), 141–159.
- WTTC. (2017). *Travel and tourism economic impact report*. World Travel and Tourism Council.

Etik Onay

Bu çalışma, 2018 yılına ait 517369 numaralı yüksek lisans tezinden türetilmesi nedeniyle etik kurul izni gerektirmeyen araştırmalar arasında yer almaktadır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışmada potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.